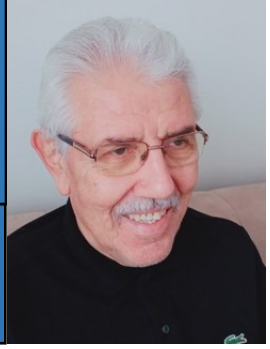

TÜRK TÖRESİNDE SOSYAL VE SİYASİ HAYAT

SALİM ÖZYÖN

Türk kültüründe ya da Türk-İslam kültüründe sosyal hayat ismini kullanmadım da Türk töresinde sosyal hayat ismini kullandım! Neden böyle bir başlık kullanma yolunu seçtim? Tabii ki bunun bir nedeni var.

Türk Milleti İslamiyet'ten önce de uzun bir zaman yaşamıştır. Bu dönemde Türk Milleti, sosyal ve kültür hayatında kendine özgü bir hayat tarzı oluşturmuş, bu hayat tarzında da kültürel manada hayatını idame ettirmiştir. Aslında “Türk kültüründe sosyal hayat” demek daha doğru olabilirdi. Ancak Türk Milleti'nin İslamiyet'ten önceki kültür yapısına Kültür tarihçileri ve araştırmacıları, Türk Töresi ismini kullanmayı daha uygun görmüşlerdir. Ben de bu tanıımı daha uygun gördüm ve aldım.

Burada kısaca töreden bahsedecek olursak; töre Türk Milleti'ne has bir ifade olarak algılanmalıdır. Buna göre Türk töresi Türk Milleti'nin İslamiyet'ten önce yaşadığı yazısız anayasasıdır, Türk hukuk sistemidir, Türk'ün örfü, adetleri, gelenekleri, görenekleri, inancıdır. Kısaca Türk töresi, kültürümüzün ana kaynağıdır. Hayat tarzıdır

Türk Milleti için töre, vatandan da önceliklidir. Kaşgarlı Mahmut: “*vatandan vazgeçilir, ama töreden vazgeçilmez*” sözü ile bu iradeyi vurgulamıştır.

İslam öncesi Türk töresine *Oğuz Han Töresi* adı da verilmektedir. Oğuz Han'ın kimliği hakkında, *Destanî* ve *Kur'an*'i bilgiler, bizi Oğuz Han'ın kim olabileceği hususunda bir yerlere yönlendirmektedir. Dolayısıyla *Oğuz Han'ın destanî bilgileri ile Kur'an'da bahsi geçen Zülkarneyn'in bilgilerinin birlikte*

değerlendirilmesi neticesinde, meseleye daha da açıklık getirilmiş olacaktır. Bu konu başlı başına bir makale yazmayı gerektireceğinden bu kısa ve öz açıklamadan sonra Türk töresinde sosyal ve siyasi hayat konusuna geçmekte yarar vardır!

Sosyal ve siyasi yapıyı cemiyet veya toplum oluşturur. Ortak değerlere sahip olan fertlerin ortaya koyduğu ortak anlayış, ortak duygu ve hayat tarzı belli bir kültüre haiz olan cemiyeti meydana getirir. Bedenen veya ruhen farklılık gösterse de ortak değerleri kabul eden bir toplumda kültür birliğinden söz etmek yerinde bir tespittir. Ortak yaşama ve ortak düşünme değerlerini ihtiva eden olgu, bir kültür sistemini ortaya çıkarmaktadır. Bu sistem yani kültür olgusu nesilden nesile geçerek artık şahısların münferit takdir ve davranışları olmaktan çıkmaktadır ve o cemiyetin ortak malı haline gelmektedir.

Türk milletinin İslamiyet öncesi sosyal hayatı aileden başlayarak, devlete kadar uzanan bir yapı meydana getirmektedir. “Türk varlığının bilinebilen ilk zamanlarından itibaren aile çekirdeği etrafında halkalanıp genişleyerek bir yapı oluşturduğu görülür. Bu yapı sosyal ve siyasi manada ahenkli ve disiplinli olarak devlet olgusuna kadar ulaşır. Bu konu ile ilgili bilgileri, Orhun Kitabeleri'nde görmek mümkündür. Orhun Kitabeleri'ne göre toplumsal yapı şu şekilde oluşmuştur.

Aile (Oğuş)

Aileler birliği (Urug)

Boy – Kabile (Bod)

Boylar Birliğı (Bodun)

Devlet – İmparatorluk (İl – El)

Aile: Türk (Oğuz Han) töresinde aile, sosyal yapının çekirdeğini oluşturmaktadır. Bundan dolayı da aile bağları Türk töresinde çok kuvvetlidir. *“Türk tarihinin kökü ve dinamik çekirdeği, Türk aile düzeniyle oluşur.”* Devletin siyasi oluşumu teşkilatının işleyişi de bu bitip tükenmeyen aile yapısı ve düzenine göre şekillenir. Buna göre Türk aile sisteminin esasları, Türk sosyal yapısının ve töresinin bütün sistemlerine yansırarak kuvvetli bağların oluşmasını sağlamıştır. Kısaca aile Türk töresinin temel unsurudur

Aileler birliğı: Aynı bölgede yaşayan aileler arasında sosyal, kültürel alanda bir birlikteliğidir. bu birlikteliğin neticesinde, aileler birliğı ortaya çıkar.

Boy – kabile: Boy, aile birliklerinin oluşturduğu siyasi mahiyeti olan teşkilatlı bir birlikteliğin adıdır. Aileler ve aile fertleri arasındaki adaleti düzenlemek, asayiş sağlamayı, boyun menfaatlerini korumak için aralarında bir bey seçerek; onun liderliğinde hayatlarını idame ettirirler. Bey olarak, itibarlı, cesur ve hükmetme özelliğı olan kişiler arasından en uygun olanı seçilir.

Boylar birliğı: Boylar birliğı daha geniş siyasi bir kuruluştur. Genellikle soy ve dil birliğine dayalıdır. Ancak bazılarında bu birlik olmayabilir. Bunlar daha ziyade boyların sıkı iş birliğı yapmalarından kaynaklanan bir birliktelik şeklinde telakki edilir. Boylar birliğine bodun adı da verilmekteydi.

Devlet (İl – El): Türk Milleti’nde devlet geleneğinin kurulumu, aile, aileler birliğı reislerinin, boy beylerinin ve bodun başkanlarının yetki ve sorumlulukları, bütün ülkeye şamil olmak üzere devlete ve devletin başkanı olan hakan (kağan)’a verilmiştir. Siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel alanlarındaki işler, devletin uhdesinde olup, bu işleri hakan adına alanları ile ilgili komisyonlar veya meclisler yürütürlerdi. Vergi alma, asker toplama, orduyu sevk ve idare etme ve yargı hakları doğrudan hükümdara verilmiştir.

Devlet, idari ve hukuki nizamı (töre) ve hükümlerlik haklarını korumak, milleti huzur ve refah içerisinde yaşatmakla mükelleftir. Bunun için de istiklali ve ülke bütünlüğünü sağlamak zorundadır. Türk Milleti’nde istiklal duygusu; Türk kültürünün bir gereğidir.

Oğuz töresine göre Türk devlet felsefesinde, devletin belli bir nazariyelere göre değil, toplumu hayat felsefesi ve manevi değerleri ile günün bütün şartları göz önüne alınıp değerlendirilmelerine göre kurulabileceğini ve yönetileceğini esas almıştır.

Devletin kurulup yönetilmesi hususunda en önemli faktörlerden birisi de devleti oluşturan milletin dinidir. Oğuz Han, Türk kültür tarihinde dinle devleti birlikte yürüten ve dini tevhidi manada, devleti töre çerçevesinde değerlendirerek Türk töresinde bir çağır açmıştır. Devlet ve millet bu iki değeri hayat tarzlarının olmazsa olmazı haline getirmiş ve İslamiyet’i kabulden sonra da Türk-İslam kültüründe bu iradeyi devam ettirmeye çalışmıştır.

Gelecek makalemde Türk töresinde “kadın haklarıyla” ilgili bilgi verilecektir.